

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter

Jahr: 1750

Kollektion: Zoologica

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN369547365

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN369547365>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369547365>

LOG Id: LOG_0190

LOG Titel: Caput Quadragesimum Nonum. Crithmus Indicus. Perexil d'mar, & Gelang laut. - Negen en Veertigste Hoofdstuk. De Oostindische Crithmus

LOG Typ: chapter

Übergeordnetes Werk

Werk Id: PPN369544501

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN369544501>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369544501>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

CAPUT QUADRAGESIMUM NONUM.

*Crithmus Indicus. Perexil d'mar,
& Gelang laut.*

Hanc plantam vocamus *Crithmum Indicum*, seu *Petrofelinum maritimum*, vulgarem sequentes modum, licet quam maxime a vero differat *Crithmus*, ac potius ad *Portulacæ* species referri possit, vel si vis, herba sit peculiaris naturæ. Est enim planta prorepens, longis multisque ramosis flagellis per litus sese extendens, quod adeo tegit, ut ad magnam partem solum dignosci nequeat. Binæ ejus sunt species, rubra, & alba.

Primo. *Rubra* seu *vulgaris* species, rotundos, glabros, & lentissimos gerit caules, orchias quasdam longos, majorem culmum crassos, qui terræ incumbunt, atque hic & illic fibrillas terræ inmittunt breves albasque, in multos articulos distincti instar *Portulacæ*, læte fusci seu rubentes, sed circa radicem albicantes, utrimque multos emittentes laterales ramos, unde magnum occupat spatium.

Cuivis articulo varia adstant folia, bina, tria, & quatuor in orbem posita, ita ut continuo quædam marcescant, quum e viridi colore fusca sint, atque in ipsorum loco tenera viridia excrecant, quæ tempore etiam pallide fusca sunt, ac decidunt, sed viridis color semper prævalet.

Foliola hæc imitantur illa veri *Crithmi*, sed majora sunt, oblongo-angusta, & obtuso apice donata, ad summum binos pollices longa, binos ac tres culmos lata, crassa, pingua, & succosa instar *Portulacæ*, uti & sapor ipsorum melius ad *Portulacam* adcredit quam ad *Crithmum*, ac porro falsa, acidula, austera, & inepta, ut eruda non edi possint, glabra porro, & venis destituta. Plerumque solummodo gerit folia, sed in senectute & calidis litoribus aliquando flores ac semina profert.

Flos solitarius brevi insidet petiolo ex alis foliorum more *Portulacæ*, qui componitur ex quinque acutis petalis, non ample extensis, interne albis, externe virentibus, completis staminibus curtis & purpurascens. Hunc fructus insequitur, qui est bacca solitaria, rotunda, sensim nigricans instar grani *Piperis*.

Secundo. *Alba* species forma nil differt a priore, excepto quod plerumque major sit, ejusque folia vulgo binos digiti articulos longa sunt, paulo magis pingua & succosa, intense virentia, & luxuriosa. Caules ejus albicant, seu pallide virent sine ulla rubedine. Flores fructusque sunt uti in priore, uti & sapor.

Nomen. Latine *Crithmus Indicus*; Portugallice *Perexil de mar*, ac sic Belgis *Peterfelie do maer*; quæ nomina *Crithmo* proprie competunt; Malaice *Galang laut*, h. e. *Portulaca marina*. Amboinice *Affar*; Ternatice *Djallo djallo*, quod forte descendit ab Arabico *Kali*, cujus *Indicus Crithmus* sine dubio species est.

Comperi enim, Arabes per *Kaly*, & Europæos per *Petercely de mar* intelligere varias litoreas herbas falsas, ac pingues, quæ sine dubio omnes unius sunt generis, juxta varietatem regionum varias induentes formas.

Locus. Hoc *Indicum Gelang laut* potissimum crescit in litoribus planis & arenosis, ubi ingentes scopuli & rupes sub iis, sed non profunde latent, sed maxime in insulis incultis, parvis & planis, uti & in desertis litoribus ab hominum ædibus remotis, primaria vero ejus radix tam profunde in arenam penetrat, ut non facile extrahi possit, sed laterales fibrillæ non multum fixæ sunt, omnesque porro ejus caules tam lenti sunt, ut vix abrumpi possint.

Reperitur quoque in magnis scopulis, e mari semper elevatis, quibus modo pauca inposita est terra vel Muscus, sed ibi tam firmiter radices implantat, ut non facile evelli possit, inque his plantis plerumque flores & semina conspiciuntur, quæ in litoreis raro observantur, sic quoque per abscissos ramos transplantari potest in humidis & arenosis locis haud longe a litore sitis, sed arcenda est hæc planta ab ovibus & hircis, qui avidissime hanc depascunt.

In

NEGEN EN VEERTIGSTE HOOFDSTUK.

De Oostindische Crithmus.

Wy noemen dit gewas *Crithmum Indicum*, of *Petrofelinum maritimum*, navolgende het gemeen gebruik, hoewel 't merkelyk van den opregte *Crithmus* verschilt, en beter onder de zoorte van *Portulaca* mogte gerekent, of liever tot een kruid op zig zelfs gestelt werden. Want het is een kruipent kruid, met lange en veel getakte ranken op het strant kruipende, den zelven zoodanig beslaande, dat men een groot stuk weegs den grond niet kennen kan. Men heeft 'er twee zoorte van, roode, en witte.

I. Roode of gemeene zoorte heeft ronde, gladde, en zeer taaje steelen, eenige vademmen lang, een groote scharf dik, die op de aarde leggen, hier en daar weer inwortelen, met korte witte vafelingen, in veele leden verdeelt, gelyk de *Portulaca*, ligt-bruin, of roodagtig, dog omtrent de wortel witagtig, te weerzyden veele zydetakken uitschietende, waar door 't een breede plaats beslaat.

Aan ieder lid staan verscheide bladeren, twee, drie, en vier in de rondte, zoodanig dat geduwig eenige verwelken, als ze uit den groenen bruinagtig zyn geworden, en in haar plaats jonge groene voort komen, die met 'er tyd ook licht-bruin werden, en afvallen, dog de groene koleur behoudt altyd de overhand.

Deze blaadjes gelyken wel na den opregten *Crithmus*, dog zyn grooter, langwerpiger, smal, met een stompe spits, op 't hoogste twee duimen lang, twee en drie stroobalmen breed, dik, vet, en sappig als *Porcelyn*, gelyk ook de smaak beter na *Porcelyn* trekt dan na *Crithmus*, dog brak, zuuragtig, wrang, en onbekwaam om raauw te eten, voorts glad, en zonder aderen. Men ziet het de meeste tyd met enkelde bladeren beladen, maar in den ouderdom en op beete stranden brengt het zomtyds zyn bloemen en zaden voort.

De bloeme staat enkel op een kort steeltje uit den schoot der blaadjes, op de manier als *Porcelyn* gemaakt, van vyf spitze blaadjes, die zig niet wyd openen, binnen wit, en buiten groen, gevult met korte peerfche draadjes. Hier op volgt de vrugt, zynde een enkelde ronde bezie, met 'er tyd zwartagtig werdende als een *Peper-korrel*.

II. De witte zoorte verschilt in gedaante niets van de voorgaande, behalven dat ze doorgaans grooter is, zynde de bladeren ordinarij twee leden van een vinger lank, wel zoo vet en sappig, hoog-groen, en weelderig. De steelen zyn witagtig of licht-groen, zonder eenige roodigheid. Bloemen en zaden als aan 't voorige, zoo mede de smaak.

Naam. In 't Latyn *Crithmus Indicus*; in 't Portugees *Perexil de mar*, en zoo by de Hollanders *Peterceli do maar*, zynde de namen den *Crithmus* eigentlyk toekomende. In 't Maleits *Gelang laut*, dat is *Portulaca marina*; in 't Amboins *Affar*; op Ternaten *Djallo djallo* afkomstig, misschien van 't Arabische *Kali*, waar van dezen Indische *Crithmus* buiten twyffel een medezoorde is.

Want ik bemerke, dat de Arabiërs met haar *Kaly*, en de Europeënen met haar *Petercely de maer* verscheide brakke, vette, en sappige strandkruiden verstaan, die buiten twyffel alle van een geslagte zyn, en na de verscheidenheid der Landen bare gedaantens veranderen.

Plaats. Dit Indische *Gelang laut* waft meest op vlakke en zandige stranden, dog daar groote klippen of rotzen niet diep onder zyn, maar lieft op onbewoonde kleine en vlakke Eilanden, of op eenzame stranden van de wooningen der menschen afgezonderd, egter gaat de hoofdwortel zoo diep in 't zand, dat men ze niet ligt nittrekken kan, maar de worteltjes van de zydetakken houden niet vast, verders zyn alle steelen zoo taai, dat men ze kwaalyk afbreken kan.

Men vindt het ook op groote rotzen, die buiten de Zee altyd uitsieken, waar op slegts een weinige grond of *Moss* is, dog verwortelt aldaar zoo vast, dat het niet uit te trekken is, en hier aan ziet men meest de bloemen en zaden, die men anders aan de strandzoorten zelden vinden kan, zoo kan men 't ook met de afgesneede ranken verplanten op vogtige en zandige plaatsen niet verre van de Zeekanten, maar men moet het wel bewaren voor Schapen en Bokken, die het anders greetig afweiden.

X 3

In

In hortis itidem progerminat, sed non ultra femi anni spatium, ita ut hæc indomita herba cunctos videatur vitare hominum & animalium accessus.

Ufus. Nullum alium præbet usum, nisi quod vulgare Atsjar seu Salgama cum ea præparetur, in aqua prius coquitur, dein ad solem siccatur, tum muria & aceto conditur cum multis aliis herbis, radicibus, & floribus, uti Robang seu teneris furculis arundis Bamboes, eodem modo primo coctis & siccatis, radicibus Zingiberis & Lanquas, siliquis Tsjili, floribus Papajæ &c. quæ vulgarissimum præbent Atsjar, quod in mensis ad cibos editur ad appetitum excitandum, diuque fervari potest, si rite clausum servetur, ita ut aer non adcedat, per hunc enim mucosum fit ac fatuum, habetur vero pro basi omnium Salgamatum, unde & Amboinense videtur obtinuisse nomen.

Si quis sit in itinere marino vel in exercitu, loco oleris adhiberi potest defectu alterius, sed tum ter coquendum est, leniter exprimendum, ac binæ priores aquæ abjiciendæ sunt, alioquin enim nimis alvum movet, ac Diarrhæam causat, uti milites nostri in exercitu oberrantes eam experti sunt.

Kaly Arabum similis est planta, quod potissimum in Ægypto ad mare mediterraneum crescit, uti Prosper Alpinus testatur, qui Ægyptiaco idiomate id Kellu vocat, cum Malaiensi & Ternatenfi nomine proxime conveniens, dicitque tres ejus observasse species.

Bellonius scribit ex siccatis caulibus cinerem & calcem uri, quæ per naves Alexandria Venetias transferatur ad usum vitriariorum, hæc enim cum pellucidis & contusis lapillis mixta facit, ut in igne hi liquefiant, & in vitrum degenerent. Ægyptii etiam hoc utuntur cinere ad varia pigmenta præparanda.

Tertia Kaly species, *Articulatum* dicta, ac vulgo *Salicornia* vocata, itidem crescit in dunis insularum Zeelandiæ, ibique vocatur *Souterig* & *Soutenelle*. Matth. in *Commentar. ad Dioscoridem* libr. 2. Cap. 112. testatur, se *Kali* etiam reperisse ad litus maris Adriatici circa urbem Tergestum.

Ægyptii saponem præparant ex Sale, cinere Kaly, & Oleo veteri, & incolæ maris Adriatici maculas vestium eluunt succo horum foliorum. Eadem hæc folia pauca copia comesta fortiter urinam & menses movent. Huc usque de Kaly ex aliis auctoribus. Si que nostrum Indicum *Gelang laut* explorare vellemus, comperiremus forte, multas possidere vires & qualitates cum Kaly convenientes.

Aliud etiam *Gelang laut* est, alio nomine *Gelang Passyr*, h. e. *Portulaca arenosa* dictum, quod nil aliud est, quam repens species silvestris seu minoris *Portulacæ*, *Gelang Bengala* dictæ, quæ in litoribus quoque crescit arenosis, de qua vide supra libro 8. in Capite de *Portulaca*.

Ut jam lectori discrimen ostenderem inter verum *Crithmum*, & *Indicam Portulacam* maritimam, licet *Portugallis* idem gerant nomen, hinc addam hic brevem descriptionem & delineationem *Crithmi* veri, qualem vidi in insula parva ante ostium fluvii Minii in boreali plaga Lusitaniæ sita, qualisque reperitur in rupibus marinis, & ad muros veteres juxta oram Galliæ, Hispaniæ, Portugalliæ, & Angliæ.

Est autem plantula humilis, vix semi pedem alta, non repens, sed in ramulos distincta instar arbusculæ, ramulique primarium amplexantur caulem amplam suam basi instar caulium *Fœniculi*.

Ejus foliola cum nostro *Gelang laut* quadrant, sed multo minora sunt, digiti articulum longa, ac plura simul in uno locantur cauliculo, crassa quoque, succosa, ac nervo medio longitudinali distincta, saporis grati, salsi, & distincte ad *Fœniculum* adcedentis, crudaque edi possunt.

Parvam gerit umbellam, inque ea pusilli ac vix dignoscendi albi flosculi, post quos viridia sequuntur striataque grana instar illorum *Fœniculi*, sed rotundiora, ac duplo majora, saporis quoque *Fœniculacei*. Radix vilis est, laxaque dependet ex vetustis muris.

Nomen. Latine *Crithmus*, *Crithmus*, & *Crithmum* verum, Lusitanis *Perexil*, seu *Perfil do mar*, vel *Petrofelinum marinum*, item *Salso do mar*, seu *Salsula marina*.

In de tuinen komt het ook wel op, maar werd niet boven een half jaar oud, zoo dat dit ongetemde kruid schynt alle bywoonningen van menschen en beesten te baaten.

Gebruik. Het geeft geen ander gebruik, dan om het gemeene Atsjaer of Salgama daar van te maken; men kookt het eerst in water op, laat het dan in de zonne drogen, legt het in gepekeld azijn met veele andere kruiden, wortelen, en bloemen, als de Robong of teere scheute van een jong Bamboes riet, op dezelve manier eerst opgekookt en gedroogt, wortelen van Gember en Lanquas, bouwen van 't Tsjili, bloemen van Papaya &c. het welk het gemeenste Atsjaer is, dat men op alle taaffelen by de kost gebruikt om appetijt te maken, en kan lange bewaart worden, als men 't dicht toegebonden houdt, dat de lucht niet dikwils daar by en komt, want daar door werd het slymerig en last, men houdt het voor de Basis of grondslag van Atsjar, waar van het schynt den Amboinzen naam gekreegen te hebben.

Als men op Zee-reizen of in 't Leger is, zoo kan men 't ook ter nood tot moeskruid gebruiken, maar als dan moet men 't wel driemaal opkoken, zagjes uitduwen, en de twee eerste waters weggieten, want anders beroert het den buik te geweldig, en brengt een loop aan, gelyk onze Soldaten in 't Leger zwerfende wel ervaaren hebben.

Kaly nu is by de Arabiërs een diergelyk gewas, 't welk meest in Ægypten aan de middellantze Zee groeit, gelyk Prosper Alpinus getuigt, die het op Ægyptisch Kellu noemt, met het Maleitje en Ternataanse zeer na over een komende, en zegt aldaar van drie soorten gevonden te hebben.

Bellonius schryft, dat men van de gedroogde steelen een asche of kalk brant, dewelke met Schepen vol van Alexandria naar Venetiën gevoert werd, tot dienst van de Moeraanze glas-botten, want met klaare en gestoote kergelsteentjes gemengt, doet het dezelve in 't vuur smelten, en tot glas werden. Ook gebruiken de Ægyptenaars deze asche om verscheide verwen te bereiden.

De derde soorte van Kaly *Articulatum* bygenaamt, in 't gemeene *Salicornia*, groeit ook in de duinen van de Seeuwze Eilanden, en liet aldaar *Souterig* en *Soutenelle*. Mathiol. in *Comment. super Dioscor.* lib. 2. cap. 112. getuigt, dat hy het Kali ook gevonden heeft aan de oevers van de Adriatische Zee, omtrent de Stad Trieste.

De Egiptenaars maken een seep van Zout, Kaly-asche, en oude Oly, en de Inlanders van de Middellandze Zee delgen de plekken uit hunne klederen met den sap van deze bladeren. Dezelve in kleine kwantiteit gegeten, dryven sterkelyk den Uryn en Maanstonen uit. Dus verre Kaly, uit andere. En zoo men ons Oost-Indische *Gelang laut* wilde onderzoeken, zoude men misschien bevinden, dat het veele kragten en eigenschappen met het Kaly gemeen heeft.

Daar is nog een ander *Gelang laut*, anders *Gelang passyr*, dat is Sand-Porceleyn, anders niet dan een kruipende soorte van de wilde of kleine *Porcelen*, *Gelang Bengala* genaamt, mede op zandige stranden wassende, waar van ziet boven lib. 8. in 't cap. van *Portulaca*.

Om nu den Lezer het onderscheid te toonen tusschen den regten *Crithmus*, en *Indische Zee-Porcelen*, hoewel ze in 't Portugees eenderlei namen hebben, zoo zal ik hier by voegen een korte beschryvinge, en afteekeninge van den regten *Crithmus*, gelyk ik hem gezien hebbe op een klein Eiland, voor de mond van de Rivier Minius, op de Noorder-frontier van Portugal gelegen, en gelyk men hem vindt op de Zeeklippen, en aan de oude muuren, langs de kusten van Frankryk, Spangien, Portugal, en Engeland.

Het is een laag kruidje, schaars een halve voet hoog, niet kruipende, maar met takjes verdeelt als een boompje, en de takjes omhelzen den hoofdsteel met baar breede voetjes, gelyk de steelen van den Venkel.

De blaadjes komen met ons *Gelang laut* overeen, maar zyn veel kleinder, een lid van een vinger lang, staan etelyk by malkander aan eenen steel, mede dik, sappig, in de lengte met een middelribbe, van smaak aangenaam, ziltig, en klaarlyk na *Venkel* trekkende, bekwaam om rauw te eten.

Het draagt een kleine dolle, en daar aan kleine paskenelyke witte bloempjes, daar op volgen groene gestreepte korrels gelyk *Venkel*-zaad, ronder, tweemaal zoo groot, mede *Venkel*agtig van smaak. De wortel is geringe, hangende losselyk aan de oude muuren.

Naam. In 't Latyn *Crithmus*, *Crithmus*, en *Crithmum* verum; in 't Portugees *Perexil*, of *Perfil do mar*, *Petrofelinum marinum*, item *Salso do mar*, of *Salsula marina*.

Locus. Ad scopulos crescit marinos dictarum regionum, qui supra terram semper elevati sunt, a quibus dicta insula tota cincta est, quique continuo a vehementibus maris undis irrigantur, sed qui superius pauca tecti sunt terra, in qua *Petroselinum hoc marinum* crescit. Ex vetustis quoque provenit muris castelli istius insulae, qui constructi sunt ex cinereis & fragilibus rupibus marinis sine calce sibi inpositis, sed interposita argilla calci admista. Hæc non tam salsum præbebat saporem, quam quæ in rupibus marinis crescit, atque ideo præfectus istius castelli sibi curabat servari, sed altera in rupibus crescens a quovis decerpi poterat & licebat.

Ufus. Non modo est excellens herba Lactucaria, sed etiam olus est egregium, si aliis admisceatur jussulorum herbis, præsertim albis Pisis, *Fejons* dictis, quibus omnibus gratum præbet saporem, atque saluberrima censetur non tantum ad sanguinem depurandum, sed & ad urinam expellendam. Hunc in finem aceto conditur, & per mare in alias transfertur regiones.

Videtur *Crithmum* æque ac *Kaly* memoratum juxta regionum varietatem varias induere formas & magnitudinem, uti præ reliquis id patet ex *Crithmo Dioscoridis lib. 2. cap. 112.* & *Matthiol. in idem Caput, ego saltem eam hic descripsi & delineavi, qualem in Lusitania eam vidi, licet parum differat ab ea, quæ in Herbariis descripta reperitur.*

Piso lib. 4. cap. 58. tres describit herbas, quas Portugallice *Perexil de mar*, ac Brasiliæ *Caaponga* vocat, cunctasque pro *Portulaca marina* habet. Quarum prima species cum nostra *Indica Orientali* convenit, in arenosis ibi crescens litoribus, atque editur aquæ incocta, vel instar Lactucæ.

Tabula Septuagesima secunda

Ad Figuram primam *Crithmum* exhibet *Indicum*.
Figura secunda *Crithmum* denotat *Lusitanicum*.
Figura tertia *Nymphææ Indicæ minoris, speciem primam, seu lævem* denotat, Capite 51. descriptam.

OBSERVATIO.

Crithmus Indicus Rumphii est *Portulaca Curassavica*, angusto, longo, lucidoque folio, procumbens, floribus albis *Plukn. Almag. pag. 303.* & *Pbyt. Tab. 216. fig. 1.* & *Portulaca Curassavica*, angusto, longo, lucidoque folio procumbens, floribus rubris *Par. Bat. Prodr. & Par. Bat. pag. 212.* ubi elegans icon & descriptio, ut & *H. Amst. part. 1. fig. 5.*

N. B. *Caaponga* *Pisonis* male a *Rumphio* pro suo *Crithmo Indico* habetur, est enim penitus alia planta, quæ ab *Hermano* in *Parad. Bat.* vocatur *Amaranthoides Curassavicum*, humile, *Cepææ* foliis lucidis, capitulis albis, ubi icon & descriptio, & in *Plukn. Almag. pag. 27.* & *Pbyt. Tab. 75. fig. 9.* & *Amarantho* affinis, *Aizoides*, sive *Amaranthoides minor*, *Americana*, procumbens, *Sedi teretifolii* foliis & facie, flore oblongo niveo, *Breyn. Prodr. 2. pag. 42.* novæ editionis, vide porro de hac herba *Sloan. Hist. Jam. vol. 1. pag. 141.* & *Catalog. pl. pag. 48.*

Plaats. Het wast aan de Zeeklippen van boven gemelde kuste, dewelke boven 't water altyd uitsteeken, waar van het voorschreeve Eiland gants omringt is, en geduurig met de geweldige baaren der Zee bespat werden, maar boven op hebben ze een weinige aarde, waar op dit *Perexil* de mar groeit. Het wast ook uit de oude muren van 't Kasteel deszelven Eilands, gemaakt van grauws en brokkelige Zeeklippen, zonder kalk of met klei en kalk op mal-kander gelegd. Dit was zoo ziltig van smaak niet als 't geene op de Zeeklippen groeide, en daarom wilde de Commandant deszelven Kasteels dit voor zig alleen bewaart hebben, maar het ander dat op de Zeeklippen groeide, stont een ieder vry te plukken.

Gebruik. Het is niet alleenlyk een treffelyk zalade-kruid, maar ook een goed moeskruid by andere zoppekost te doen, inzonderheid by de witte Boontjes, die ze *Fejons* noemen, daar het over al een aangename smaak geeft, verderende voor zeer gezond gebouden, het bloed te zuiveren, en den Uryn te dryven, tot dezen einde werd het ook met gebeelee tonnetjes vol ingeleid in azyn, en over Zee in andere Landen gevoert.

Het schynt, dat de *Crithmus* zoo wel als het voorschreeven *Kali* na de verscheidentheid der Landen, ook verscheiden grootte en gedaanten heeft, gelyk onder anderen blykt uit den *Crithmus Dioscor. lib. 2. cap. 112.* en *Matthiol. over 't zelve Capittel, immers ik heb hem hier beschreeven en afgeteekent, zoo als ik hem in Portugal gezien heb, hoewel wat verschillende van den geenen, dewelke men in de Kruideboeken beschreeven vindt.*

Piso lib. 4. cap. 58. beschryft drie kruiden, die by in 't Portugees *Perexil de mar*, in 't Brasils *Caaponga* noemt, en alle drie voor *Portulacas marinas* bouwt. Waar van de eerste soorte met onze Oostindische over een komt, op zandige stranden aldaar groeijende, en werd wel genuttigt, in water opgekookt, en als zalade gegeten.

De twee en Seventigste Plaat

Vertoont in de eerste Figuur de *Indische Crithmus*.
De tweede Figuur verbeeldt de *Portugeese Crithmus*.
De derde Figuur vertoont de eerste ofte gladde soort van de kleine *Indische Waterplomp*, in het 51. Hoofdstuk beschreeven.

AANMERKING.

De *Indische Crithmus* van *Rumphius* is de *Curassavische Porcelijn*, met een smal lang en helder blad, en witte bloemen, neerleggende, van *Plukn. Almag. pag. 203.* en *Pbyt. Tab. 216. fig. 1.* en de *Curassavische* leggende *Porcelijn* met een lang, smal, helder blad, met roode bloemen, in de *Par. Bat. Pr.* en in de *Par. Bat. pag. 212.* alwaar een fraaije figuur hier van is, met de beschryving, als mede in de *Amst. Tuin, eerste deel, fig. 5.*

N. B. De *Caaponga* van *Piso* wert qualyk van *Rumphius* voor zyn *Indische Crithmus* gehouden, want het is een geheele andere plant, welke van *Herman* in zyn *Parad. Bat.* genaamt wert *Curassavische* lage *Amaranth*-plant, met heldere bladen van de *Cepæa*, en witte bloemknopjes, alwaar deszelfs afbeelding en beschryving, en in *Plukn. Almag. pag. 27.* en *Pbyt. Tab. 75. fig. 9.* en een sapryke plant gelyk aan de *Amaranth*, ofte de kleine *Americaanische* leggende *Amaranthoides*, in gedaante en met de bladeren van de smalbladige kleine *Sedum*, met een langwerpige witte bloem van *Breyn* tweede deel, *Prodr. pag. 42.* van de nieuwe druk, ziet verders over deze plant *Sloan. Jamaische Histor. volum. 1. pag. 141.* en de *Catal. der planten, pag. 48.*

